

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੁਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਰਾਯ ਸਾਹਿਬ
ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

GURDWARA BABA ATTAL RAI SAHIB
SRI HARIMANDIR SAHIB COMPLEX
SRI AMRITSAR

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਸੰਮਤ 1676 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅੱਜਕਲ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ" ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਆਪ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਸਪੁੱਤਰ

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ	ਸੰਮਤ 1670	ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ
ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੀ	ਸੰਮਤ 1674	ਮਾਤਾ ਮਹਾਂਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ
ਅਣੀ ਰਾਇ ਜੀ	ਸੰਮਤ 1675	ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	ਸੰਮਤ 1678	ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ
		ਅਤੇ ਇਕ ਸਪੁੱਤਰੀ
ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ	ਸੰਮਤ 1672	ਮਾਤਾ ਦਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ

ਸਨ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਅਕਸਰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਿਆਂ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਕਾਰਨ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਆਪਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਆਪ ਨਾਲ ਖਾਸ ਮੋਹ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮੋਹਨ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਆਪ ਉਸ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਖੇਡਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਰਾਤ ਮੋਹਨ ਨੂੰ ਸੱਪ ਨੇ ਕਟ ਲਿਆ ਤੇ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਗਈ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਜਦੋਂ ਮੋਹਨ ਖੇਡਣ ਲਈ ਨਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਘਰ ਵਿਚ ਸੋਗ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੋਹਨ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੋਹਨ ਉੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਵੀ ਪੁੱਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਯਾਦਗਾਰ ਸੀ। ਸੰਮਤ 1807 ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਮਤ 1878 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਅੱਜਕਲ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅੱਠ ਪਹਿਲੂਨੁਮਾ ਅਤੇ ਨੌਂ ਮੰਜਲਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਖਾਣ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ: “ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਪੱਕੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ ਘੱਲ”। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸ ਹੈ।

ਧੌਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ (91-183) 2553956, 57, 58 ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ:

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੁਨਹਿਰਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ

ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ.

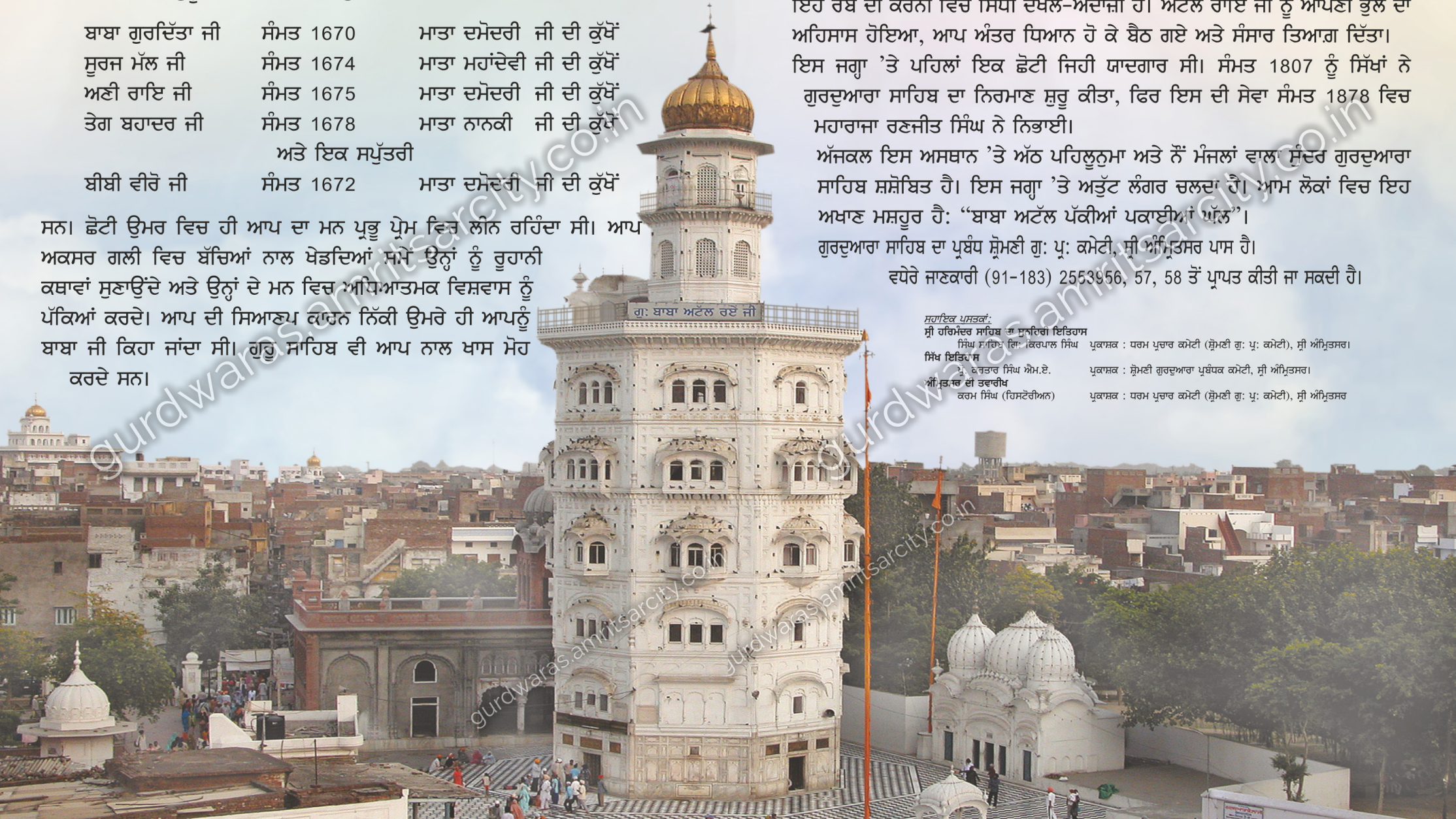
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ

ਕਰਮ ਸਿੰਘ (ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ), ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ), ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ ਯਾਤਰੂਆਂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾਵਾਂ:

- (1) ਪਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (2) ਸਿਗਰਟ, ਤੰਮਾਕੂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।
- (3) ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਛਤਰੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਬੁਕਣਾ, ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਫਿਰਨਾ, ਫਲ-ਫਰੂਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਖਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।
- (4) ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਰਨਾ, ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣਾ ਜਾਂ ਨਿਚੋੜਨਾ ਸਖਤ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।
- (5) ਪਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣਾ, ਕਥਾ ਕਰਨੀ, ਲੈਕਚਰ ਦੇਣਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।
- (6) ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣਾ ਸਖਤ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।
- (7) ਪਰਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਖਬਾਰ ਪੜਨੇ ਜਾਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।
- (8) ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ, ਰੁਪਏ ਆਦਿ ਮੈਨੇਜਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- (9) ਸੇਵਾਦਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੇਜਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।
- (10) ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਾਂ ਸੋਹਰੇ ਆਦਿ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੁਫ਼ਾਰਾ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕੇ ਦਰਖ਼ਨ ਕਰਨੇ ਆਏ ਯਾਤਰੀਓਂ ਕੇ ਲਿਏ ਆਕਥਕ ਸੂਚਨਾਵਾਂ :

- (੧) ਪਰਿਕਰਮਾ ਮੇਂ ਜਾਨੇ ਸੇ ਪਹਲੇ ਜੋਡੇ ਉਤਾਰ ਕਰ ਪਾੱਥ ਖੋਕਰ ਜਾਨਾ ਚਾਹਿਏ।
- (੨) ਸਿਗਰੇਟ, ਤੰਮਾਕੂ ਯਾ ਕਿਸੀ ਅਨਯ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥੋਂ ਕੀ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।
- (੩) ਪਰਿਕਰਮਾ ਮੇਂ ਊਠਾ ਲੇਕਰ ਜਾਨਾ, ਖ਼ੂਕਨਾ, ਜੰਗੇ ਸਿਰ ਖ਼ੂਸਨਾ, ਬੈਠ ਕਰ ਬਾਜੋਂ ਕਰਨਾ, ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜਨਾ, ਫਲ-ਫ਼ੂਟ ਯਾ ਕੋਈ ਭੀ ਵਸਤੂ ਖ਼ਾਨੇ ਕੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।
- (੪) ਸਰੋਵਰ ਮੇਂ ਤੈਰਨਾ, ਗੀਲੇ ਕਪੜੇ ਖੋਨਾ ਯਾ ਨਿਚੋੜਨਾ, ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਯਾ ਸੇਹਰੇ ਆਦਿ ਕੈਂਕਨਾ ਮਨਾ ਹੈ।
- (੫) ਪਰਿਕਰਮਾ ਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਨਾ, ਕਥਾ ਕਰਨਾ, ਲੇਕਚਰ ਦੇਨਾ ਮਨਾ ਹੈ।
- (੬) ਕਿਸੀ ਭੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋ ਪੈਸੇ ਦੇਨਾ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾ ਹੈ।
- (੭) ਸ਼ਰਫ਼ਾਲੂ ਅਪਨੇ ਕੀਮਤੀ ਗਹਨੇ-ਵਸਤੂਓਂ, ਰੁਪਏ ਆਦਿ ਦਫ਼ਤਰ ਗੁਰੁਫ਼ਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਜਮਾ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੈਂ।
- (੮) ਸੇਵਾਦਾਰ ਯਾ ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਕੋਈ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਡੋ ਨੋ ਮੈਨੇਜਰ ਗੁਰੁਫ਼ਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਸੂਚਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਾਏ।

Important information for the pilgrims

- (1) Remove the shoes and wash the feet before going to the Parikrama.
- (2) Cigarettes, tobacco and other intoxicating products are strictly prohibited.
- (3) Taking an umbrella, spitting, roaming with uncovered head, sitting and talking, reading newspaper or loudly reciting Path, eating fruits or any other thing is prohibited.
- (4) Swimming, washing or squeezing wet clothes, throwing the Karah-Prashad or Garlands etc. in the Sarovar is strictly prohibited.
- (5) Putting up a stage, preaching, delivering lecture is prohibited in the Parikrama.
- (6) Offering money to any Sewadar is strictly prohibited.
- (7) The devotees can keep their valuable jewellery-things, money etc. in the office of Gurudwara Sahib.
- (8) In case there is any complaint against any Sewadar or anyone else then the Manager should be informed immediately.

Important contact numbers for the benefit of the devotees:

Railway Enquiry	Phone : 131, 2225028	Deputy Commissioner Office	Ph : 2222222
Ambulance Services	Phone : 2553667	Office of the SSP City	Ph : 2228786
Nearest Hospital		Police Exchange	Ph : 2228185
1) Guru Ramdas Hospital	Phone : 2553668	Police Control Room	Ph: 100

Sponsor:

S. Surjit Singh, M/s. Associated Industrial Corpn. 271-A, East Mohan Nagar, Amritsar.
Ph: 2581186, 2581850

Idea, Illustration, Photography, Designing:

SATBIR SINGH, Amritsar

Contact : +91 (981) 576 2315 email : idea.amritsar@gmail.com